

Małgorzata NIEMIEC-KNAŚ

Nowa rola pracowni językowej w zreformowanej szkole

Sztywny model szkoły nie bierze pod uwagę osobowych i kulturowych różnic pomiędzy uczniami, nie pozwala rozwijać samodzielnego działania, autonomii uczenia się. Tradycyjna organizacja lekcji języka obcego jest na to wyraźnym przykładem — mały kontakt z językiem — 2 do 3 razy w tygodniu, duża liczba uczniów w klasie, brak środków pomocniczych itd. Nowa zreformowana szkoła ma za zadanie zmienić tę sytuację.

Nauka języka obcego jest procesem złożonym, w którym to, co dzieje się na lekcji, wymaga potwierdzenia w autentycznym świecie zewnętrznym. Jest to proces, na który wzajemny wpływ wywierają nauczyciel i uczeń. Uczeń oczekuje od nauczyciela mocnego wsparcia, pomocy, podpowiedzi jak ma się uczyć. Nauczyciel ma za zadanie nauczyć go języka. Najtrudniejszym zadaniem dla nauczyciela języka obcego jest nie tylko nauczyć języka, ale także pomóc rozwinąć pewność siebie w używaniu go. Nie chodzi tu tylko o rozwój kompetencji językowej, ale o rozwój innych, nader ważnych kompetencji: interakcyjnej — umiejętności wymiany informacji z rówieśnikami w języku obcym, i strategiczno-socjokulturowej, czyli umiejętności zdobycia wiedzy o danym kraju i jego obyczajach. Te trzy kompetencje wzajemnie się ze sobą zająbiają i mają na siebie bezpośredni wpływ.

Aby jednak mógł nastąpić ich rozwój, potrzebne są ku temu odpowiednie warunki. Takie warunki można znaleźć w nowoczesnej pracowni językowej. Nie mam tu na myśli klasycznego laboratorium językowego, wyposażonego w liczne kabiny, ale pewne pomieszczenie, gdzie różni uczniowie zgodnie ze swoimi zainteresowaniami wykonują rozmaite zadania.

Czym różni się nowoczesna pracownia językowa od dawnej? W formie tradycyjnej nauczanie w pracowni językowej, jeżeli taka istnieje, przebiega w sposób sterowany z zewnątrz przez nauczyciela, uczeń przypisany jest do swojego miejsca, uczący się konkurują między sobą, ten kto jest śmielszy i lepszy językowo, reaguje szybciej poprzez podniesienie ręki, wyprzedzając często równie zdolnego, ale powolniejszego ucznia, każdy musi robić to samo zadanie niezależnie od swoich zainteresowań i kompetencji językowej, często proces nauki jest przerywany — dzwonek między lekcjami, ocenianie odbywa się wyłącznie przez nauczyciela według jemu tylko znanych kryteriów, często w oparciu o schemat dobrze / źle. Własne myśli czy pomysły uczniów są często uznawane za czynnik przeszkadzający, nie ma możliwości wspólnego decydowania o tym, czego uczniowie będą się uczyć i po co.

Nowa koncepcja pracowni językowej próbuje przeciwdziałać utartym schematom. Przypomina bardziej warsztat pracy nad językiem. Idealnie byłoby móc ją urządzić w dość dużym pomieszczeniu 100 – 130 m². Dzieliliby się ona na kilka części:

- część komputerową wraz z podłączeniem do Internetu,
- część czytelniczą, wyposażoną w autentyczne materiały: gazety, czasopisma i inne media,
- część redakcyjną, gdzie uczniowie redagują własne teksty, np. gazetkę ścienną, lub grają w różne gry edukacyjne, np. pusty,
- część wydzieloną na warsztaty teatralne, inscenizację scenek rodzajowych, Rolenspiele,
- miejsce do oglądania telewizji satelitarnej,
- część przeznaczoną do regularnych zajęć.

Nowoczesna pracownia językowa działa według zasady Johna Deweya: „learning by doing” (uczenie się przez działanie). Uczniowie rozwijają kompetencję językową wraz z interakcyjną, zastępując tradycyjną komunikację face to face przez inscenizację ról na scenie. Uczą się rozwijać komunikację pozawerbalną i właściwie ją stosować. Sami wybierają zadania do wykonania i ich sposób realizacji. Działają często w grupie przy wykonywaniu określonych zadań, przez co wpływają mobilizacyjnie na siebie. Stosują liczne techniki pracy: sporządzenie notatki, burzę mózgów, karty pracy, wyszukiwanie pojęć w słowniku lub rozmaite formy pracy: projekty, Freiarbeit, gry planowe itd.

Wspólne działanie prowadzi zawsze do wykonania konkretnego produktu: gazetki ściennej, listu napisanego na komputerze, inscenizacji teatralnej itp. Użycie środków audiowizualnych: telewizorów, magnetowidów, komputerów umożliwia uaktualnienie materiałów dydaktycznych (można korzystać z aktualnych programów informacyjnych), materiały te mogą być łatwo modelowane w zależności od potrzeb indywidualnych ucznia. Środki audiowizualne pozwalają na bezpośredni kontakt z kulturą danego obszaru językowego, poszerzają kompetencję socjokulturową uczących się.

Za pomocą tych środków nauczyciel może wraz z uczniami przygotować liczne ćwiczenia, np. usprawniające proces rozumienia tekstu mówionego:

- streszczenie;
- pisanie kreatywne;
- tłumaczenie;
- opis;
- parafraza.

W nowej pracowni językowej można rozwijać wszystkie sprawności językowe, a szczególnie te, które służą rozwijaniu kompetencji komunikacyjnej. Poprzez kontakt z autentycznymi tekstami — czy to mówionymi: rozmowy, wywiady, wykłady czy pisanymi, jak: informacje, sprawozdania, komentarze, felietony z prasy obcojęzycznej — uczeń rozwija się w kierunku porozumienia interkulturowego. Może za pomocą E-maila porozumieć się z kolegą w podobnym wieku w Niemczech czy Anglii i zareagować na to, co się u niego w kraju aktualnie wydarzyło.

Klasopracownia jako warsztat językowy służy zajęciom planowym, ale może też być wykorzystana do zajęć pozalekcyjnych i to nie tylko dla uczniów zdolnych, ale także dla tych, którzy muszą uzupełnić braki.

Zmienia to strukturę organizacyjną dostępności takiego pomieszczenia, nadaje mu rangę miejsca, które każdy może odwiedzić w ramach zajęć pozalekcyjnych, co wymaga

od uczniów i nauczycieli zaplanowania i użytkowania pracowni-warsztatu. Inaczej przebiega ocena pracy uczących się. Od pierwszych lekcji języka obcego uczniowie podejmują próbę analizy swoich wyników. Bardzo pomocny jest tu dziennik, w którym uczeń wpisuje swoje osiągnięcia, własne komentarze, ocenę, prace domowe (w początkowej fazie nauki w języku ojczystym, później coraz częściej w obcym). Wspólna ocena wyników dokonana przez ucznia razem z nauczycielem może przebiegać według następującego schematu:

WER
 WAS
 WIE
 WARUM
 ERGEBNIS
 BIS WANN (Thomsen 1997:14).

Uczniowie w warsztacie językowym realizują wiele celów nowoczesnego nauczania języków obcych, wystarczy wymienić kilka z nich (według fiore-Modell Klippert 1995):

- komunikacyjne: zaczynanie i kończenie rozmów, stawianie pytań, formułowanie odpowiedzi, argumentowanie, dyskutowanie itd.;
- nauczania afektywnego: radość z kontaktu z językiem obcym, rozwój zaufania do siebie;
- rozwoju autonomii uczenia się: prowadzenie dziennika, wyszukiwanie treści nauczania, rozpoznanie — jakim jest się typem uczącego się;
- ćwiczenia umiejętności receptywnych: rozumienie tekstu mówionego i pisanego;
- rozwoju porozumienia interkulturowego.

Z celami wiążą się bezpośrednio treści nauczania, realizowane w warsztacie językowym: tematy z życia codziennego, z obszaru wiedzy o kraju, jego geografii, historii i aktualnej problematyki i tematy, które przygotowują do spotkania z native speakers: wymiana uczniów, przygotowanie do wycieczki klasowej itp., tematyka literacka: historyjki kryminalne, bajki.

Podane treści łatwo realizować stosując projekty. Oto przykład projektu „Was ist ein gutes Frühstück?” (Fremdsprache Deutsch 2/1999 s. 10 – 11), realizowanego w warsztacie językowym, w którym występuje połączenie podręcznika z Internetem:

1. Phase: Präsentation des Themas, ggf. Aus dem Lehrwerk. Besser: Gemeinsames Frühstück im Kurs zu Beginn oder am Ende der Unterrichtseinheit.
 - Foto eines gedeckten Frühstückstisches.
 - Präsentation eines E-Mail-Briefes zum Thema als Anregung zum eigenen Schreiben.
 - Mündliche Stellungnahmen der Kursteilnehmer.
2. Phase:
 - Erarbeitung des themenbezogenen Wortschatzes und der sprachlichen Mittel zur eigenen Stellungnahme der Kursteilnehmer.
 - Ggf. Wiederholung aus vorangegangenen Einheiten zum Wortschatz „Essen & Trinken”.
 - Die Kursteilnehmer äußern sich schriftlich zum Thema.
3. Phase:
 - Arbeit mit der Audiokassette bzw. CD. Hörtext (falls vorhanden). Studierende aus unterschiedlichen Kulturen äußern sich über Frühstücksgewohnheiten in

ihrem Land. Im vorliegenden Lehrwerkbeispiel: Iran, China, England, Frankreich, Griechenland.

- Zusätzlich am Ende von Phase 2 und Phase 3: Individuelle Arbeit mit der CD-ROM: Vokabeltraining und detaillierte Arbeit mit Passagen des Hörtextes.

4. Phase:

- Arbeit mit dem Internet. Über die Homepage des Lehrwerks gelangen die Kursteilnehmer zum „Frühstückscomputer“ der Firma Nestle. Sie können sich dort per Mausclick ein Frühstück zusammenstellen, das anschließend vom Computer unter Gesundheitsaspekten kommentiert wird. Ihr „Frühstück“ und den Kommentar können sie ausdrucken und in den Kursraum mitbringen. Das EuroLingua – Homepage – Konzept wurde von Ute Koithan (Universität Gesamthochschule Kassel) entwickelt. <http://www.Cornelsen.de>

Praca w warsztacie językowym jest pewnym wyzwaniem dla nauczyciela, daje możliwość rozwoju, ale może stwarzać liczne problemy:

- Uczniowie mogą być bardziej kompetentni w obsłudze komputera i innych środków audiowizualnych;
- Wyniki nauczania są trudniejsze do skontrolowania niż na lekcji prowadzonej metodą tradycyjną;
- Opanowanie wszystkich uczniów pracujących najczęściej w grupach i wykonujących różne zadania może być trudne;
- Indywidualizacja procesu nauczania wymaga większej uwagi ze strony nauczyciela;
- Trudno jest usystematyzować wiedzę zdobywaną w sposób indywidualny.

To, jak nauczyciel będzie pokonywał te trudności, nie zależy tylko od niego, ale także od jego uczniów, od ich chęci samorozwoju i odpowiedzialności.

Literatura

- Barth B., Die Lernwerkstatt im Schulzentrum Steinen, in: Pädagogik 3/1999.
- Goethe-Institut (Hrsg.), Autonomes Lernen, Fremdsprache Deutsch, Sondernummer/1997.
- Goethe-Institut (Hrsg.), Neue Medien im Deutschunterricht, 2/1999.
- Klippert H., Gewusst wie. Methodenlernen als Aufgabe der Schule, in: Pädagogik, 1/1995, 6 – 9.
- Meyer M., Otto G., Rampillon U., Terhart E., Lernmethoden, Lehrmethoden. Wege zur Selbständigkeit, in: Friedrich Jahreshefte XV, 1997.
- Müller B.-D., Anders lernen im Fremdsprachenunterricht in Theorie und Praxis, Berlin, Langenscheidt, 1994.
- Thomsen H., Mein Lernziel, in: Fremdsprache Deutsch, Sondernummer: Autonomes Lernen, 1997.